

Semestrální práce

Postmoderna a postmoderní výtvarné umění

Ve své práci jsem se věnovala tématu postmoderny jako důležité etapě v nedávné historii na poli filosofie, architektury, filmu nebo výtvarného umění. Právě postmodernímu výtvarnému umění se budu ve své práci také věnovat.

Postmoderna

Vychází z latinského post-po, za. Označuje stav společnosti, umění a kultury „po“ moderně. Jako obecný pojem je používám již od 30.let 20.století, po roce 1979 získal pojem status jednoho z hlavních pojmenování euroamerické kultury. O jeho zavedení se zasloužil francouzský filozof Jean-François Lyotard. Projevuje se v mnoha odvětvích - architektuře, literatuře, filmu, fotografii, hudbě, výtvarném umění, estetice, fyzice i psychologii. Na postmodernu má velký vliv přechod společnosti z industriální na typ informační rozvojem počítačů a nastupujících technologií.

Postmodernismus je negací moderny, ale nepopírá ji. Odmítá všeobecné principy, snaží se překonat teze a koncepce moderní severoatlantické postindustriální civilizace. Právě v postmoderní společnosti jsou zpochybňovány v minulosti uznávané a nezpochybnitelné principy, mění se názory a postoje. Dochází také ke stírání rozdílů mezi pohlavími a jejich základními úlohami ve společnosti. Boří se mýty a vytváří se nová pravidla. U umělecké tvorby se obecně prosazuje alternativní přístup k jednotlivým kulturám a ideologiím, využívá historii jako bohatý zdroj myšlenek a nápadů.

Zlom a změna nastávají v celé společnosti právě ve druh polovině 20.století, konkrétně v 60. a 70. letech, kdy se začal prosazovat odmítavý postoj ke konzumní společnosti. Nově byla umělecká díla, oproti dílům modernistů, určena širší společnosti. Byla vytvořena tak, aby je mohli vnímat umělci, kritici i laici, ať už se jednalo o literaturu, výtvarné umění nebo další odvětví umělecké tvorby.

Výtvarné umění a postmoderna

Jedním ze zásadních momentů v historii nového výtvarného umění byl rok 1964, kdy Američan Robert Rauschenberg získal hlavní cenu na benátském Bienále. Jeho obrazy, které označoval za „kombinované malby“, byly montážemi z dobových fotografií, barevných inzerátů, obalů běžného zboží a reprodukcí děl starého umění. Kromě toho byly tyto obrazy doplněny skutečnými předměty jako byla židle, vycpaný pták nebo pneumatika. Rauschenbergovo ocenění vyvolalo mohutné vlny odporu, v tisku se množily spekulace o tom, že americké galerie musely podplatit porotce soutěže, jinak by nemýlo možné, aby americký umělec cenu vyhrál. Tento průlom zajistil „zrození“ pop-artu.

Pop-art je zkratka po populární umění, obdobně se označuje i pop-music. Upozornil na skutečnost, že je možné postavit předměty běžného používání do roviny umění. Využil masovost, nápadnost, byl neosobní a bez konkrétního podpisu. Pop-art využil idoly konzumní společnosti. Za nejtypičtějšího představitele pop-artu je pokládán Andy Warhol.

Andy Warhol pracoval převážně s pomocí fotografií jako novou technikou. Jednak se snímky běžných objektů (polévkových konzerv, lahví Coca-Coly), jednak s fotografiemi známých osobností (Liz Taylor, Elvis Presley, Marilyn Monroe). Fotografie většinou zvětšil do nadživotní velikosti a přeměňoval barvu fotografie kresbou nebo sítotiskem. Motivy mnohonásobně opakoval a pak je s malými obměnami řadil vedle sebe tak, jak se běžně objevují na plakátovacích plochách.

Umění objektu

Již od dob baroka bylo zvykem mocných šlechticů sbírat netradiční předměty do sbírek nebo kabinetů kuriozit“. Ať už to byly objekty přírodního rázu (kameny, vejce, zrůdy) nebo vytvořené člověkem (brýle, boty, různé strojky). Zvláštní roli v těchto kolekcích měla vždy umělecká díla a artefakty.

Podobnou sbírku si vytvořil např. Pablo Picasso, který sbíral náhodně nejrůznější předměty, ze kterých později sestavil předmět nový, povýšen na umělecké dílo. Z běžných odpadků a nepotřebných věcí jako byly sedadlo nebo řídítka kola, vytvřil hlavu býka.

Umění objektu obecně spojuje netradiční materiály a neobvyklé postupy jejich zpracování, např. šité sochy z látky, lepení skla, svařování plechu... Bulhar Christo ozvláštňuje objekty tím, že je balí do plátna (zahalil celé budovy, dokonce i pobřeží v blízkosti australského města Sydney).

Asamláž je metoda hromadění a sestavování objektů ve větší celky. Např. obrazy-pasti se snaží polapit skutečnost do jediného okamžiku: stůl se zbytky snídaně, popelníkem, rozečtenou knihou... to vše nalepeno na dřevěné desce tak, jak to bylo původně ponecháno. Pak svíslé umístěno na stěnu v galerii, což u diváka má vyvolat údiv nezvyklým úhlem pohledu.

Akce a události

Ještě před tím, než v Česku byl znám pojem happening organizoval tehdy mladý Milan Knížák veřejné procházky a malé „demonstrace“ v uličkách Prahy. Při jedné z nich ležel na zemi, četl knihu, každý přečtený list vytrhl a zapálil. Vedle něj stála cedule s nápisem „Prosím kolemjdoucí, aby pokud možno zakokrhali!“ Chtěl těmito akcemi vyburcovat kolemjdoucí lidi z lhostejnosti moderní civilizace.

V tradičním umění hovořil výtvarník s divákem vždy jen skrze své dílo. Akční umění navázalo přímé spojení tvůrce s vnímatelem. Akční umění je vázáno k místu a času, pohybuje se v prostoru a trvá od několika minut po několik dní.

Tělové umění (body-art)

Jeden z mnoha nových projevů nové vlny výtvarného umění v postmodernismu. Umělec využívá lidské tělo (zpravidla svoje tělo) jako tvůrčí prostředek. Např. výtvarník místo sochy vystavil sám sebe jako exponát, lidskou sochu, zpívající plastiku. Historie body artu a živých soch byla za Leonarda da Vinciho, který organizoval renesanční sousoší vytvořená z pozlacených živých osob. Svůj nestarší původ má bodyart v dobách od pravěku před antiku úzce spjatou s duchovními obřady, tancem, divadlem, ale také válkou a boji.

Body-art používá vlastního těla jako štětce, využívá třeba obtisku nahých modelek na plátně. Krajní polohy bývají spojeny s náročnou tělesnou námahou, s hladověním, někdy s fyzickou bolestí a zraněními. Američan Chris Burden např. realizoval roku 1974 akci *Socha* tak, že usedl na vyvýšenou židli a po více než čtyřiceti hodinách bez jídla a pohybu omdlel a spadl na zem. Obrys jeho těla byl na zemi obkreslen křídou a umělec byl odnesen z místnosti. Téhož roku uskutečnil český autor Jan Mlčoch na půdě jednoho pražského paláce obřad označený jako *Velký spánek*. Dal si zalepit uši, zavázat oči a potom byl za ruce a nohy vyzdvižen provazy, upevněnými v trámech krovu. Zůstal zde zavěšen až na pokraj vyčerpání, ve tomto stavu poznal a prožil extrémní námahu a trýzeň. Krvavý pokus o „splynutí s přírodou“ demonstroval o rok později Petr Štembera v akci nazvané *Štěpování*. Narouboval si do vlastního předloktí větvičku keře. Druh tělového umění, kde se akce uskutečňuje jako představení výtvarníka před publikem, je nazýváno **performance**. V Brně např. je performer Tomáš Ruler (jeho body-artové performance v Moravském Krasu).

Krajinné umění (land-art)

Dostává umělce z ateliérů do přírody. Tento druh umění má také svou dlouhou historii od tvorby zahrad kde se nacházely keřová bludiště, geometrické tvary stromů ve francouzských královských zahradách nebo známé zenové zahrady.

Umělci buď nechají samotnou přírodu tvořit umění, nebo v krajině tvoří objekty z přírodních materiálů jako jsou kameny, dřevo, listí, květiny, led...

U nás byl v tomto odvětví průkopníkem Ladislav Novák se svými *Proměnami kamenů* (1972), dnes je v Brně nejznámější Jan Šimek – krajinná socha Mezi zemí a nebem v Želešicích (1974 – 75), Cesta života v Lázních Jeseník (1979 – 1985), Prameny Země I – V v Botanické zahradě Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně (1997).

Mezi světoznámé a uznávané umělce v oblasti land artu patří například britský umělec žijící ve Skotsku- Andy Goldsworthy. Tento umělec tvoří svoje typická obří „hnízda“ z naplaveného dřeva na pláži a také obří „vajíčka“ z kamení nebo nebo ledu. Součástí díla, je i posun a další „život“ objektu, Zda se rozpadne, nebo přežije, odnese ho voda nebo shodí vítr.

Postmodernismus v umění hlásá návrat ke kořenům lidského bytí, ke kolektivním mýtům, k upřímnosti, k navrácení lidské identity. Postmoderní umělec nedělá umění, ale prosazuje tvorbou svoji subjektivitu. Uprostřed svých prací se chce cítit jako dítě u své matky.

Použité zdroje:

- DEMPSEY Amy, Styles, Schools and movements an ancylopaedic guide to modern art- Umělecké styly, školy a hnutí, Slovart s.r.o, 2005, ISBN: 80-7209-731-8
- GRENZ, Stanley J. Úvod do postmodernismu. 1. vyd. Překlad Alena Koželuhová.

Praha: Návrat domů, 1997, ISBN 80-854-9574-0

- Moderna - avantgarda - postmoderna. 1. vyd. Editor Danuše Kšicová, Ivo Pospíšil.

Brno: Masarykova univerzita, 2003, Litteraria humanitas, 12. ISBN 80-210-3118-2.

- PRIMUS Zdeněk, Umění je abstrakce- česká vizuální kultura 60.let, Kant, 2003
- JOHNSON Paul, Dějiny umění. Nový pohled, Academia, Praha, 2006
- LYOTARD, J. F., O postmodernismu, Filosofia, Praha, 1993
- Český překlad Irena Ellis, Obrazová encyklopedie umění 20.století, Slovart s.r.o, 2009
- Lexikon teorie literatury a kultury. Brno : Host, 2006,ISBN 80-7294-170-4.

- <http://web.sks.cz/prace/borovickova/postmoderna.htm>
- http://www.muzeum-umeni-benesov.cz/useruploads/files/sumne_benesovsko/4.postmoderna.pdf
- <https://kulturne.signaly.cz/1106/fenomen-postmoderna>
- <http://www.fi.muni.cz/~qprokes/postmoderna/postmoderna.pdf>
- www.academiamercurii.cz/graphx/video/video/projt11_4.ppt
- <http://www.cmvu.cz/cz2001c1835/postmoderna-teorie/>
- <http://www.humanart.cz/wiki-slovník-481-postmoderna.html>

•